

SOTSIAALKINDLUSTUSAMET

Iseseisvat elu alustava noore tugiisiku juhend

1. Tugiisikutöö põhimõtted

Tugiisikuteenuse eesmärk on pakkuda tuge sujuvamaks üleminekuks asendushoolduselt iseseisvasse ellu ning seeläbi tagada, et asendushoolduselt lahkuvatest noortest saaksid iseseisvalt toimetulevad ning väärtustatud ühiskonnaliikmed.

Teenuse raames tugiisiku ja noore koostöös ettevõetavad tegevused on suunatud sellele, et teenuse lõppedes teenuse saaja:

- omaks realistlikku tulevikuvisioni oma õpingute ja/või töö ning elukorralduse osas;
  - suudaks iseseisvalt ja vastutustundlikult toime tulla sotsiaalsete suhetega, igapäevaelu korraldamisega, õpingute, töötamise või tööotsingutega;
  - oleks teadlik, millised õigused ja võimalused on vajadusel abi saada;
  - oleks valmis ise vajadusel nõu või abi saamiseks sobiva asutuse või teenusepakkuja poole pöörduma.

Tugiisiku ülesanne on aidata teenuse saajal:

- Saada teavet toetustest ja teenustest, millele tal on õigus; juhendada nende kasutamisel.
- Suhelda ametiasutustega, koostada taotlusi ja dokumentatsiooni, mis on vajalik toetuste ja teenuste taotlemiseks, tööle kandideerimiseks jms.
- Leida sobivaid võimalusi õpinguteks, töötamiseks, huvitegevuseks jms.
- Leida ning hoida motivatsiooni õpingute jätkamiseks, töökoha Säilitamiseks.

- Planeerida ja toime tulla igapäevaeluga (kulutuste planeerimine ja säästlik majandamine, eluasemega seotud toimingud, kodutööd, toiduvalmistamine jms).
- Kohaneda ning toime tulla lapsevanema rolliga, hoolitseda lapse eest.
- Säilitada või taasluua suhteid tugivõrgustikuga.
- Järgida tervislikke eluviise ning vältida sõltuvusi.
- Toime tulla muude ettetulevate raskustega.

Tugiisiku täpsed ülesanded on iga teenuse saaja puhul erinevad ning lähtuvad konkreetse noore vajadustest. Need märgitakse juhtumiplaanis ning koostööleppes.

Teenuse osutamisel järgib tugiisik järgmisi põhimõtteid:

- Koostöö teenuse saajaga, tema motiveerimine ja jõustamine, kuulamine ning emotsionaalse toe pakkumine.
- Inimvääriskus ja austus. Tugiisik peab suhtuma teenuse saajasse austusega. Arvesse tuleb võtta noore isikuomadusi, konkreetset olukorda ja tema vajadusi, et tagada individuaalne lähenemine.
- Minimaalne sekkumine ning teenuse saaja vastutustunde arendamine.
- Eetika, konfidentsiaalsus ja isikuandmete kaitse.

Tugiisikutöös on väga olulised isikuomadused ja suhtlemisoskus. Tugiisik peab olema kannatlik, empaatiline, sõbraliku loomuga. Tugiisik peab olema aktiivse eluhoiakuga ja kiiresti reageerima muutustele või ootamatustele. Ta peab olema valmis rakendama oma jõudu ja energiat teenuse igakülgeks edukaks osutamiseks. Kasuks tuleb rahulikkus, oskus kuulata ja realistlikke eesmärke seada, tunnustamisoskus ning optimism. Tugiisik peab olema motiveeritud, et noort igakülgselt toetada ja aidata.

2. Mõned soovituslikud teemad, mille osas noore teadlikkust uurida, jagada infot, juhendada. Käsitlevate teemade valik sõltub noore individuaalsetest vajadustest.

Isikut tõendavad dokumendid ja kodakondsus

ID kaart

- Kas noorel on olemas ID kaart? Kas see kehtib? Kas sertifikaadid kehtivad? Kas PIN-koodid on olemas ja meeles?
- Kas noor oskab ID kaarti kasutada elektrooniliseks asjaajamiseks (digiallkirjastamiseks)? Kas noorel on ID kaardi lugeja ning ID kaardi tarkvara? Kui ei, kas noor oskab leida võimalust, kus oleks võimalik neid kasutada (nt raamatukogudes)?

Kui noorel ei ole ID kaarti, juhendab tugiisik noort taotlema ID-kaarti Politsei- ja Piirivalveametist. Vajadusel täidab tugiisik koos noorega taotluse või läheb PPAse kohale koos noorega taotlust esitama.

[ID-kaardi taotlemine täiskasvanule - Politsei- ja Piirivalveamet.](#)

Tugiisik juhhib noore tähelepanu ID kaardi kehtivusajale, et kehtivuse lõppedes esitada taotlus uue ID kaardi saamiseks.

Tugiisik juhendab noort ID kaarti kasutama elektroonilises asjaajamises, sh digiallkirja andmisel (nt riigiportaali eesti.ee kasutamine vms). Kui noorel on võimalik kasutada selleks isiklikku arvutit, juhendab tugiisik noort vajadusel IDkaardi tarkvara alla laadima. Kui arvutil ei ole ID kaardi lugejat, tutvustab tugiisik noorele võimalusi lugeja soetamiseks. Kui noorel ei ole võimalik isiklikku arvutit kasutada, püüab tugiisik leida selleks muid võimalusi ning noorele tutvustada (nt raamatukogud).

Edukas tulemus:

- Noorel on olemas kehtiv ID kaart kehtivate sertifikaatidega.
- Noor teab oma ID kaardi PIN koodi ning oskab ID kaarti kasutada elektroonilises asjaajamises.
- Noor teab, kuhu pöörduda, kui ID kaart kaob, ID kaart või sertifikaadid aeguvad või PIN koodid ununevad.

Kodakondsus

- Kas noorel on Eesti kodakondsus?

Kui ei, kas noorel on võimalus saada Eesti kodakondsus? Kas noor sooviks saada Eesti kodakondsust?

Kui jah, juhendab tugiisik noort kodakondsuse taotlemisel Politsei- ja Piirivalveameti kaudu.

[Eesti kodakondsus täiskasvanule - Politsei- ja Piirivalveamet.](#)

Edukas tulemus:

Noor on esitanud taotluse ning saanud Eesti kodakondsuse.

Pass

Kas noorel on olemas pass?

Kui noor soovib või vajab passi, juhendab tugiisik passi taotlemisel. Vajadusel läheb tugiisik Politsei- ja Piirivalveametisse kaasa. <https://www.politsei.ee/et/juhend/eesti-passi-taotlemine-taeiskasvanule>.

Edukas tulemus:

Noor on esitanud taotluse ning saanud passi.

Rahvastikuregister

Kus on noore registreeritud elukoht rahvastikuregistri järgi? Kas see ühtib tema tegeliku elukohaga?

Tugiisik selgitab noorele, miks on oluline, et tegelik elukoht oleks ka rahvastikuregistris registreeritud. Registreeritud elukoha alusel on noorel võimalik saada kohalikult omavalitsuselt toetuseid ja teenuseid, sh nt sõidusoodustusi jms.

Vajadusel võiks tugiisik arutada koostöös kohaliku omavalitsuse sotsiaaltöötajaga, milline oleks mõistlik lahendus – kus peaks olema noore registreeritud elukoht.

Kui noorel on võimalik praegune elukoht registreerida elukohana rahvastikuregistris (nt üüripinna puhul on olemas omaniku nõusolek), juhendab tugiisik vajadusel noort enda elukohta registreerima ja muutma rahvastikuregistris. <https://www.eesti.ee/portaal/rrteenus.index>.

Edukas tulemus:

- Noor oskab elukohta registreerida
- Noore tegelik elukoht ühtib registreeritud elukohaga

Tervishoiusüsteem

- Kas noorel on ravikindlustus?

Ravikindlustuse olemasolu saab kontrollida riigiportaali www.eesti.ee teenuses „Ravikindlustuse ja perearsti info“, saates digiallkirjastatud päringu info@haigekassa.ee või helistades haigekassa klienditelefonile 669 6630.

Ravikindlustuse saamise võimalused: <https://www.haigekassa.ee/inimesele/kindlustus>.

Kui noorel ei ole ravikindlustust, aitab tugiisik võimalusel ravikindlustuse saada. Kas noorel on perearst? Kas noor teab, kes on tema perearst?

Vajadusel juhendab tugiisik noort, kuidas oma piirkonnas perearsti leida ning kuidas end perearsti nimistusse registreerida.

Kui noorel ilmnevad terviseprobleemid, julgustab tugiisik arsti poole pöörduma ning juhendab, kuidas seda teha - kuidas leida kontaktinfo, kuidas telefoni või interneti teel aega kinni panna. Tugiisik jälgib vajadusel, et noor läheks kokkulepitud ajal vastuvõtule (nt helistab või saadab sõnumi meeldetuletuseks).

- Kas noor teab, kuidas vajadusel erakorralist abi saada (nii endale kui teistele)?

Tugiisik selgitab, millistel juhtudel tuleks helistada telefonil 112.

Tugiisik juhendab, kus on seal piirkonnas EMO vastuvõtt ning millised on tingimused (visiiditasu).

- Kas noor oskab vajadusel ravimeid osta?

Tugiisik juhatab vajadusel, kus asub läheduses apteek ning milliseid käsimüügiravimeid tuleks vajadusel osta või koju igaks juhuks varuda (nt valuvaigisti, külmetusravim vms). Tugiisik julgustab ka vajadusel apteekrilt nõu küsima.

- Kas noor on külastanud hambaarsti viimastel aastatel?

Rahaliste võimaluste olemasolul motiveerib tugiisik noort hambaarsti juurde kontrolli minema.

Vajadusel aitab tugiisik leida hambaarsti, tutvustab hinnakirja ning hüvitise saamise võimalusi, aitab leida soodsama hambaarsti (Haigekassa lepingupartnerite seast). Vajadusel juhendab tugiisik, kuidas leida kontaktinfo, kuidas telefoni või interneti teel aega kinni panna. Tugiisik jälgib vajadusel, et noor läheks kokkulepitud ajal vastuvõtule.

Edukas tulemus

- Noorel on ravikindlustus.
- Noor teab, kus on apteek, oskab valida esmaseid käsimüügiravimeid, oskab ja julgeb apteekrilt nõu küsida.
- Noor on registreeritud elukoha lähedale perearsti nimistusse, noor teab, kes on tema perearst ning oskab ja julgeb vajadusel ühendust võtta ning vastuvõtuaega broneerida.
- Noor teab, millise hambaarsti juurde vajadusel pöörduda, oskab ning julgeb aega broneerida. Rahaliste võimaluste olemasolul käib hambaarsti juures kontrollis.
- Noor teab, kuidas vajadusel kiirabi kutsuda või ise erakorralisse vastuvõttu pöörduda.

Õpingud

- Milline on noore haridustase?
- Kas noor soovib edasi õppida? Mida noor soovib õppida?

Tugiisik aitab noorel mõelda haridustee jätkamise valikute üle.

Valiku tegemisel abistamiseks võib tugiisik soovitada pöörduda Eesti Töötukassa Karjäärikeskusesse. Karjäärikeskusest saab teavet hariduse, tööturu ja elukutsega seotud teemade kohta. Eesti Töötukassa pakub noortele karjääriinfot ja nõustamist, et toetada noori sobivate haridus- ja tööalaste võimaluste leidmisel, valikute tegemisel ning nende ellu viimisel (www.tootukassa.ee). Samuti võib soovitada pöörduda Noorte Tugila poole (www.tugila.ee). Noorte Tugila on abiks 15.-26. aastastele noortele, kes ei tööta ega õpi.

Kui noorel on lõpetamata põhiharidus või keskharidus, võib tugiisik tutvustada täiskasvanute gümnaasiumi võimalusi.

- Kas noorel on õpingud pooleli?

Tugiisik saab olla moraalseks toeks õpingute lõpetamisel, motiveerida noort pingutama, et mitte pooleli jätta.

Edukas tulemus:

- Noor ei ole teenuse jooksul õpinguid pooleli jätnud
- Noor on teinud teadliku valiku haridustee jätkamise või mittejätkamise osas

Töötamine

Kui noor töötab

- Kas noor töötab ametlikult? Kas noorel on sõlmitud kirjalik tööleping? Kas noore töötamine on registreeritud töötamise registris? Kas noor saab ametlikult palka, millelt tööandaja tasub ka vajalikud maksud?

Kui ei, selgitab tugiisik noorele ametlikult töötamise vajadust ning „mustalt“ töötamise ohtusid.

www.tooelu.ee; www.ti.ee.

Kui noorel tekib töökohal probleeme (nt palga väljamaksmise viivitamine, ebavõrdne kohtlemine vms), juhendab tugiisik noort olukorra lahendamisel – pöördudes tööandja poole või vajadusel küsides nõu Tööinspeksioonilt.

- Kas noor peaks esitama tuludeklaratsiooni (veebr-märts)? Kui jah, kas noor teab seda ja oskab seda teha?

Vajadusel juhendab tugiisik noort tuludeklaratsiooni täitmisel.

https://www.emta.ee/et/emta_login/nojs.

Edukas tulemus:

- Noor töötab ametlikult korrektse lepingu alusel
- Noor on esitanud vajadusel tuludeklaratsiooni

Kui noor otsib tööd

Kui noor ei tööta, kuid on valmis tööle asuma (ei õpi, ei ole lapsehoolduspuhkusel jne), juhendab tugiisik noort Töötukassasse pöörduma töötamiseks ning vajalike teenuste saamiseks. Vajadusel läheb tugiisik noorega kaasa (et olla kindel, et noor läheb kokkulepitud ajal kohale, vajadusel nõustada kohapeal või selgitada olukorda töövahenduskonsultandile/juhtumikorraldajale).

Tugiisik võib soovitada noorel tutvuda noortegarantii meetmega. Noortegarantiid viib ühe asutusena ellu Eesti Töötukassa. Noortegarantii on riiklik tegevuskava, mille eesmärk on tagada, et noored saaksid töötuks jäämisel või koolist lahkumisel võimalikult kiiresti tagasi tööle, oma haridusteed jätkatama või siis olla muul moel ühiskonda aktiivselt kaasatud (Näiteks: meede „Minu esimene töökoht“, tööturgu tutvustavad töötoad noortele). [Minu esimene töökoht | Töötukassa \(tootukassa.ee\)](#).

Tugiisik saab tutvustada noorele erinevaid internetiportaale tööotsinguteks, nt:

CV-online: www.cv.ee (eesti, inglise ja vene keeles)

CV keskus: www.cvkeskus.ee (eesti, inglise ja vene keeles)

Töötukassa iseteenindusportaal: [Töötukassa \(tootukassa.ee\)](#) (eesti keeles).

Tugiisik juhendab noort CV koostamisel ning motivatsioonikirja koostamisel.

Näiteid: [Abiks kandideerijale | Töötukassa \(tootukassa.ee\)](#).

Tugiisik julgustab noort tööandjaga ühendust võtma, kui on lisaküsimusi.

Tugiisik aitab noorel valmistuda tööintervjuuks (mõelda läbi vastuseid tavapärasele küsimustele; valmistada ette enda küsimused).

Juhul kui noorel on vaja abi CV või teiste kandideerimisel oluliste lisadokumentide (kaaskiri, motivatsioonikiri) koostamisel, julgustab tugiisik noort pöörduma Eesti Töötukassa karjääriinfo spetsialisti poole. Karjääriinfo spetsialist aitab vajadusel noorel valmistuda ka tööintervjuuks.

Püsivat töökohta otsides võib tugiisik julgustada noort vahepeal proovima ajutisi lühiajalisi töid ning vabatahtlikku tegevust, et saada erinevaid töökogemusi, mis aitavad ka tööle kandideerimisel. Goworkabit: www.goworkabit.com; <https://www.facebook.com/goworkabit/> ajutised ja lühiajalised (ka ühepäevased) tööd.

Vabatahtliku tegevuse võimalusi vahendab nt Töötukassa [Avaleht | Töötukassa \(tootukassa.ee\)](#), samuti Vabatahtlike värv <https://vabatahtlikud.ee/vabatahtlik-tegevus/> jpt.

Finantsteenused

- Kas noorel on olemas pangakonto? Kas noorel on olemas pangakaart? Kas PIN-kood on olemas ja meeles? Kas on võimalus internetipanga kasutamiseks (paroolid, ID-kaart, mobiil-ID)?

Tugiisik juhendab noort pangakonto avamisel, (uue) pangakaardi taotlemisel, uue PIN-koodi tellimisel, uute paroolide tellimisel, internetipangas maksete tegemisel ning muude toimingute tegemisel. Vajadusel läheb tugiisik koos noorega pangakontoris.

Edukas tulemus

- Noorel on olemas pangakonto, deebetkaart ning vajalikud paroolid ja PIN-kood.
- Noor teab, kuhu pöörduda, kui pangakaart kaob või aegub, PIN-kood või paroolid ununevad vms.

Eluase

Kui noorel on oma eluase

- Kas noor tunneb ja täidab omaniku kohustusi?
- Kas noor tuleb toime korteri korrashoiu ja vajadusel remondiga?

Tugiisik jälgib, et noor täidaks eluaseme omaniku kohustusi.

Kui noor omab korterit, mis kuulub korteriühistusse, jälgib tugiisik, et noor teaks, kes on ühistu esimees ning mis on tema kontaktid, mis juhtudel tuleks tema poole pöörduda.

Tugiisik selgitab, kuidas laekuvad arved ning jälgib, et noor neid tähtaegselt maksaks.

Tugiisik juhendab noort, kuhu pöörduda rikete jm probleemide korral.

Kui korteris on vaja teha remonttöid, nõustab tugiisik noort remonttööde korraldamise osas (planeerimine, maksumuse kalkuleerimine, materjalide muretsemine, töö tellimine jms).

Edukas tulemus:

- Noor maksab tähtaegselt arveid.
- Noor tunneb korteriühistu tegutsemise põhimõtteid ning teab vajalikke kontakte.

Noor oskab vajadusel tellida remonttöid

Kui noor soovib osta eluaset

Tugiisik arutab koos noorega läbi tema rahalised võimalused.

Vajadusel pöördub tugiisik koos noorega panka laenu osas konsultatsiooni saamiseks. Tugiisik tutvub koos noorega laenulepinguga, vajadusel selgitab lepingu tingimusi ning tagab, et noor mõistab täielikult lepingut.

Tugiisik tutvustab noorele levinumaid kinnisvarakuulutuste portaale, juhendab nende kasutamist, arutab koos noorega pakutavate eluasemete plusse ja miinuseid.

Tugiisik saab käia koos noorega pakutava korteriga tutvumas, tutvuda koos noorega enne lepingu sõlmimist lepingu sisuga, vajadusel selgitada lepingu punkte ning tagada, et noor mõistab täielikult lepingut.

Edukas tulemus:

Noor teeb teadliku ostuotsuse

Kui noor soovib üürida eluaset

Tugiisik arutab koos noorega läbi tema rahalised võimalused.

Tugiisik tutvustab noorele levinumaid kinnisvarakuulutuste portaale, juhendab nende kasutamist, arutab koos noorega pakutavate eluasemete plusse ja miinuseid.

Tugiisik tutvub koos noorega enne üürilepingu sõlmimist lepingu sisuga, vajadusel selgitab lepingu punkte ning tagab, et noor mõistab täielikult lepingut.

Edukas tulemus:

Noorel on sobiv ja taskukohane üürikorter

Kui noor üürib eluaset

Tugiisik jälgib, et noor täidaks pidevalt lepingust tulenevaid kohustusi seoses eluaseme üürimisega - maksaks regulaarselt üürileandjale nagu lepingus kokku lepitud ning maksaks kommunaalmakseid vastavalt lepingule (vajadusel jälgiks arvesteid jms).

Edukas tulemus:

Noor maksab regulaarselt korteri üürimisega seotud arveid

Eluaseme sisustamine

- Kas noore eluase vajaks lisisustust?
- Kas noor oskab leida sobivaid võimalusi vajalike asjade soetamiseks?

Tugiisik nõustab noort kodumasinatega, mööbli jm sisustuse soetamise osas. Tugiisik arutab koos noorega läbi vajadused, rahalised võimalused, ühiselt seatakse prioriteedid. Tugiisik juhendab noort soodsate võimaluste leidmisel (nt kasutatud mööbel/asjad; sooduspakkumised; soodsamad poed) ja sobivate esemete valikul.

Noorel on olemas esmavajalik mööbel ja kodutehnika

Eelarve planeerimine ja igapäevane majandamine

Kas noor vajab tuge igapäevase majandamisega toimetulekul?

Tugiisik nõustab noort kuu eelarve planeerimisel, sissetulekutest ülevaate saamisel, kulutuste prioriteetide seadmisel. Vajadusel koostatakse ühiselt ostunimekirju, tugiisik võib minna koos noorega poodi, et aidata kaupa valida. Aluseks võib võtta mõne internetis kättesaadava vormi (nt www.minuraha.ee).

Edukas tulemus

Noor suudab oma kulutusi planeerida ning tuleb oma sissetulekuga toime

Võlad

- Kui noorel on juba varasemast võlad või tekivad teenuse jooksul:
  - Tugiisik analüüsib koos noorega olukorda, selgitab võlgade tagasimaksmise vajadust.
  - Tugiisik analüüsib koos noorega rahalisi võimalusi, pannakse ühiselt paika prioriteetid, koostatakse ajakava võlgade tasumiseks.
  - Tugiisik jälgib, et noor peaks kokkulepetest kinni, vajadusel arutatakse olukorda uuesti ning tehakse uued kokkulepped.

Kui noor ei suuda tugiisiku toel võlgadest vabaneda, tuleks soovitada pöörduda võlanõustaja poole. Sel juhul võiks tugiisik esmalt teemat arutada sotsiaaltöötajaga, kes teab piirkonnas olemasolevaid võlanõustamisteenuse osutajaid ning teenuse rahastamise võimalusi (kas KOV vahenditest või muudest allikatest). Samuti on võlanõustaja teenust võimalik saada Töötukassa vahendusel (kui noor on registreeritud töötu).

Edukas tulemus:

- Noor mõistab võlgade tagasimaksmise olulisust
- Noor on võlad tagasi maksnud või alustanud graafiku alusel tagasimaksmist.

Sõltuvused

- Kas noor mõistab oma sõltuvust?
- Kas noor soovib sõltuvusest vabaneda?
- Kas noor teab, kust sõltuvusest vabanemiseks abi saada?

Tugiisik arutleb noorega tervislike eluviiside ja sõltuvuskäitumise üle. Kui noor mõistab sõltuvuse kahjulikkust ning soovib sõltuvusest vabaneda, suunab tugiisik teda vajadusel tugispetsialistide juurde (tutvustab võimalusi, aitab leida sobiva asukoha, aitab broneerida aega, vajadusel läheb kaasa või tuletab noorele meelde kokkulepitud ajal kohale minemist). Tugiisik jälgib koostatud plaanist kinnipidamist, toetab ja motiveerib noort.

Suitsetamine:

<http://www.tubakainfo.ee>.

Narkootikumid: www.narko.ee.

Alkoholisõltuvus: <http://alkoinfo.ee>.

Edukad tulemused:

Noor mõistab sõltuvuse kahjulikkust ning püüab sõltuvusest vabaneda

Noor teab, kust vajadusel sõltuvusest vabanemiseks abi saada

Vaba aeg

- Kas noorel on mingeid huvialasid? Kas piirkonnas on vaba aja veetmise võimalusi, millega noor võiks liituda?

Tugiisik tutvustab noorele vaba aja veetmise võimalusi piirkonnas (nt piirkonna noortekeskus ja sealsed võimalused www.harno.ee, programmid jms); piirkonna raamatukogu ja sealsed võimalused; muud piirkonna huvitegevuse võimalused (MTÜd, koolid, spordiklubid jm).

Edukad tulemused:

Noor teab, millised võimalused on tema elukoha läheduses huvitegevusteks ning vaba aja veetmiseks

Valimised (kui lähenemas on Riigikogu või kohaliku omavalitsuse valimised)

- Kas noor teab, et valimised on lähenemas? Kas noor teab, millal ja mil viisil saab valimistel osaleda?

Tugiisik teavitab noort valimiste kuupäevadest ja valimistel osalemise võimalustest ning nõuetest. Tugiisik aitab noorel leida infot selle kohta, millistel kuupäevadel ning kus on noorel võimalik eelhääletada ning kus asub noore elukohajärgne valimisjaoskond, kus on võimalik hääletada valimispäeval. Tugiisik tutvustab noorele e-hääletamise võimalust ning aitab arvutisse laadida vajaliku programmi.

NB! Tugiisik ei propageeri ühtegi konkreetset poliitilist jõudu või kandidaati.

Edukas tulemus

Noor osaleb valimistel

Kui noorel on laps

Rasedus

Kui noor on lapseootel teenuse alguses või rasedust teenuse jooksul:

- Tugiisik arutab koos noorega olukorda (nii praktiline külg kui emotsioonid), vajadusel soovitada raseduskriisi nõustamist (<http://rasedus.ee/noustamine>- tasuta, vajalik perearsti, naistearsti või ämmaemanda saatekiri); vajadusel läheb koos noorega nõustamisele
- Tugiisik jälgib, et noor käiks regulaarselt tervisekontrollis
- Tugiisik jälgib, et noorel oleks ravikindlustus, vajadusel juhendab selle taotlemisel <https://www.haigekassa.ee/inimesele/kindlustus/lapseootel-naine>.
- Tugiisik arutab koos noorega perekoolis käimise võimalusi. Kui noor on huvitatud, aitab tugiisik tal leida sobiva võimaluse, registreeruda ning kohale minna (vajadusel läheb tugiisik noorega kaasa).
- Tugiisik aitab noorel soetada lapsele vajalikke asju – koostada nimekiri, juhendada soodsate võimaluste leidmisel.
- Tugiisik arutab noorega koos läbi, millisesse haiglasse minna sünnitama; kuidas käituda, kui on vaja minna haiglasse (kas keegi lähedastest saab transportida või kutsuda kiirabi). Samuti, kuidas saabuda lapsega koos koju.
- Tugiisik teeb kindlaks, et noor teab, kes on tema perearst ning kas ta on nõus, et laps registreeritakse sama perearsti registrisse. Vajadusel juhendab tugiisik noort perearsti vahetamisel.
- Tugiisik arutab koos noorega läbi, mis võtta haiglasse minnes kaasa – koostada nimekiri, juba varem pakkida ühiselt kott.

Lapse sünniga seotud formaalsused:

Loe lähemalt:

<https://www.sotsiaalkindlustusamet.ee/et/lapsed-ja-pere/perehuvitiste-taotlejale>;

<https://www.sotsiaalkindlustusamet.ee/et/lapsed-ja-pere/perehuvitiste-luhiulevaade>;

<https://www.sotsiaalkindlustusamet.ee/et/lapsed-ja-pere/perehuvitiste-liigid>.

- Tugiisik juhendab noort lapse sünni registreerimisel (30 päeva jooksul pärast sündi) <https://www.eesti.ee/et/perekond/rasedus-javaeikelapseiga/suenni-registreerimine-ja-nime-valik/>.
- Kui noor ei ole abielus lapse isaga, selgitab tugiisik noorele, mida toob kaasa ühise hooldusõiguse vormistamine või üksikvanemaks vormistamine (teemat tuleks arutada ka sotsiaaltöötajaga).
- Tugiisik juhendab noort riikliku sünnitoetuse taotlemisel <https://www.eesti.ee/et/perekond/rasedus-javaeikelapseiga/suennitoetus/>.
- Tugiisik aitab noorel välja selgitada, kas kohalikul omavalitsusel on olemas oma sünnitoetus vm lapse sünniga kaasnevad toetused. Tugiisik teavitab sellest noort, juhendab taotlemisel.
- Tugiisik tuletab noorele meelde, et lapse sünnist tuleks teavitada perearsti ning leppida kokku aeg lapsega arsti külastamiseks.

Hooldusõigus

- Kui noor ei ela lapse isaga koos ning isa ei toeta last, tutvustab tugiisik noorele elatise saamise võimalusi ning juhendab vajalike taotluste esitamisel <https://www.eesti.ee/et/perekond/varalised-suhtedperekonnas/elatis-ja-elatisabi-lapsele/>.

Lapse kasvatamine, areng ja tervis

- Tugiisik jälgib, kas laps näeb terve välja ja areneb eakohaselt. Vajadusel juhivad tugiisik noore tähelepanu probleemidele ja suunab noort lapse tervise osas arstiga nõu pidama.
- Palju erinevat informatsiooni lapsevanemaks saamise ja olemise kohta leiab veebilehelt www.tarkvanem.ee. Tugiisik saab koos noorega infot uurida, selle üle arutleda, seostada praktiliste olukordadega ja noore enda kogemustega lapsevanemana.

Kui noorel on erivajadus

Tugiisik selgitab noorele, millistele riiklikele sotsiaalteenustele, toetustele ja hüvitistele tal on õigus ning kuhu peaks vajadusel pöörduma. Vajadusel aitab tugiisik noorel infot otsida ja vajalikke dokumente täita.

Informatsiooni leiab järgmistelt veebilehtedelt: Eesti Puuetega Inimeste Koja koduleht (<https://epikoda.ee/erivajadusega-inimesele>). Sotsiaalkindlustusameti koduleht ([Puudega inimesele | Sotsiaalkindlustusamet](https://www.sotsiaalkindlustusamet.ee)).

Töövõime hindamise ja töövõime toetuse määramise kohta leiab informatsiooni Eesti Töötukassa kodulehelt ([Töövõime hindamine | Töötukassa \(tootukassa.ee\)](#)).

Edukas tulemus:

Erivajadusega noor on teadlik riigi poolt pakutava abi võimalustest. Täidetud ja esitatud on kõik vajalikud dokumendid. Noor saab toetuseid ja teenuseid, millele tal on õigus.

Koostanud:

Maarja Kuldjärv, Sotsiaalkindlustusameti laste heaolu osakonna teenusejuht

Maiken Kond, Sotsiaalkindlustusameti laste heaolu osakonna koordinaator

Dets 2020

